

Da Sveriges Radio tidde

Den tyske invasjonen som vi fikk varsel om 8. april, da mennesker og dyr fløt inn fra det senkede skipet «Rio de Janeiro», nådde ikke ut gjennom morgennyhetene i Sveriges Radio 9. april 1940.

Da var Fornebu allerede inn-tatt, og tyskerne hadde besatt en rekke sentrale punkter i Norge. Danmark var dessuten overrent av okkupasjonsstyrker. Hvorledes slikt kan skje, er et av de interessante punktene i en bok den kjente svenske kringkastingsmannen Nils-Olof Franzén har utgitt på Natur och Kultur. Han hadde selv 42 år i Sveriges Radio som ansatt, og nær femti år som medvirkende. Om 9. april 1940 beretter han:

Ikke noe nytt

Klokka 7 om morgenen hadde Franzén kommet på jobb, og hadde annonsert gymnastikkprogrammet, fulgt av morgenandakt og værmelding. Mellom 8 og 12 var det tyst i radioen, men under de urolige tidene med finsk vinterkrig (som nettopp var slutt) og krig i Europa, hendte det at man hadde en ekstra nyhets-sending kl. 8. Et kvarter før, ringte han derfor til Tidningar-nas Telegrafbyrå, som hadde

nyhetstelegramtjenesten for radioen, og spurte om det var noe nytt som burde føre til ekstra sending. Svaret var nei - «i varje fall inget som är bekräftat», svarte TT. Dermed slukket Televerket alle radiosendere.

Ved nitida begynte foragede lyttere å ringe og spurte hvorfor Sveriges Radio forholdt seg taus, mens europeiske stasjoner ellers hadde stadig beretninger om den tyske invasjonen i Danmark og Norge. Bortsett fra noen ganske knappe TT-meldinger var det ingenting om krigshandlingene i de to nærmeste nabolandene før etter at avdelingens yngstemann, Gunnar Helén, overtok fra kl. 12, startet med diktet av Tegnér om «Det eviga». Så kunne en mer fyllestgjørende nyhetsdekning gradvis komme i gang.

I følge Franzén må forklaringen være at svensk UD hadde påbudt taushet fra telegrafbyråets side i første omgang. Det

Da tyskerne invaderte Norge 1940 ble det ikke nevnt i morgennyhetene i Sveriges Radio.

var en utrolig opplevelse for radioreporterne den gang.

Innblanding

I det hele kan man ikke unngå å feste seg ved en del tilfeller av innblanding eller innblandingsforsøk mot det frie ord i radioen gjennom det to tredjedels hundreår med sendinger fra Sveriges Radio. Selv om organisasjonsformene har vært noe forskjellige, er det påfallende hvor likeartet utviklingen har vært i Sverige og Norge, også i tid og tempo. En del problemer har vært felles. Andre har vært mer utpregede i Sverige enn hos oss hva indre styring angår. Det mest interessante for norske lesere vil likevel være det innblikk boka gir i de norsk-svenske relasjoner i vanskelige tider og situasjoner.

Franzén understreker hvorledes Sveriges Radio i stort omfang og med klar sympati dekket Finlandskrigens 97 dager. Da Danmark og Norge ble overfalt, var det bare et fåtall som våget å tale Norges sak. Radioen «iakttog stor forsiktighet».

En eneste gang fikk en hending i Norge umiddelbar plass i «Ekot». Det var da tyskerne foretok massearrestasjonen av studenter og universitetslærere i Oslo i 1943. Etter krigsslutt i 1945 prøvde russerne å stanse programmer med forfatterne Arnulf Øverland og Eyvind Johnson. Det nektet redaksjonen, og i Radionämnden var det bare en kommunist som var uenig i beslutningen.

Helge Seip